

Debattartikel 2022-05-04

Dags för en enklare arbetslöshetsförsäkring

För varje dag som går blir det allt viktigare att införa en enklare arbetslöshetsförsäkring där ersättningsnivån avgörs av din tidigare inkomst, i stället för komplexa beräkningar baserade på arbetade timmar under en bestämd tidsperiod. Det skriver företrädare för Sveriges a-kassor.

Det svenska a-kassesystemet fungerar på många sätt effektivt och ger bra stöd till den som tillfälligtvis blir arbetslös. De 24 a-kassornas specialkunskaper om olika delar av arbetsmarknaden gör att individanpassad hjälp kan ges i ett läge som för många är kritiskt. Möjligheterna att hitta ett nytt jobb skiljer sig mycket mellan en hantverkare, en kulturarbetare och en forskollärare. Ju större förståelse för arbetsmarknaden a-kassan har, desto bättre kan den hjälpa medlemmarna och minska arbetslösheten.

Sveriges a-kassor följer löpande hur de som haft kontakt med a-kassan upplever hjälpen de får. Mätningarna ger över lag en positiv bild av a-kassornas arbete. Exempelvis svarade 69 procent i den senaste mätningen 2020 att de har mycket eller ganska stort förtroende för det sätt på vilket a-kassan sköter sitt arbete. Andelen som upplever att utbetalning sker på utlovad tid har ökat från 86 procent 2016 till 90 procent 2020 – trots att samhället under denna period har drabbats av en utdragen pandemi med stort tryck på bland andra arbetslöshetskassorna genom en snabbt ökande arbetslöshet.

För a-kassorna generellt ökade medlemstalen kraftigt samtidigt som ett fåtal hade väntetider som snabbt blev oacceptabelt långa. Men denna problematik om väntetider handlar i grunden inte om a-kassornas arbetssätt eller det stora inflödet av medlemmar.

Problemet är att den arbetslöshetsförsäkring som vi har idag är komplex och administrationstung. Med nuvarande regelverk krävs exempelvis en manuell inhämtning av arbetsgivarintyg och att den sökande redovisar hur stor del av en enskild dag som personen har varit i deltidsarbete, arbetslös, på semester, förhindrad att söka jobb eller drabbad av sjukdom. Det här är, kort sagt, inte ett regelverk som är anpassat för att effektivt hjälpa människor i arbetslöshet.

A-kassorna arbetar idag intensivt med att skapa digitala system för att så långt det är möjligt effektivisera handläggningen. Men i praktiken omöjliggör dagens regelverk snabba digitala lösningar, med förenklade utredningar och besked. Det är problematiskt eftersom det finns en ökad förväntan på snabb digital hantering i likhet med den service som myndigheter som Försäkringskassan och Skatteverket ger. En Sifundersökning som Sveriges a-kassor nyligen genomförde visade att nästan hälften av svenskarna vill se en förenkling av arbetslöshetsförsäkringen. Bara 13 procent ser inte det behovet.

En grundförutsättning för en bra arbetslöshetsförsäkring är att den ska vara förutsägbar och begriplig. Alla ska kunna ha en någorlunda korrekt uppfattning om vad som krävs för att få ersättning vid arbetslöshet. Alldeles för många vet inte om de kan räkna med en tillräcklig a-kassa om anställningen upphör. Det skapar osäkerhet kring försäkringen vilket riskerar att bli ett hinder för att gå med i en a-kassa. Priset för en ineffektiv arbetsförsäkring kommer till slut att dyka upp som kostnader på andra ställen i välfärdsystemet. Notan landar oundvikligen på skattebetalarna.

Mot bakgrund av de här svårigheterna är det positivt att reglerna för arbetslöshetsförsäkringen utretts. De förslag som presenterades för regeringen sommaren 2020 skulle innebära en enklare och tydligare arbetslöshetsförsäkring för fler på arbetsmarknaden.

Ett av de viktigaste förslagen i utredningen är att inkomsten ska ligga till grund för ersättningen. Dagens arbetsvillkor ersätts av ett inkomstvillkor. Med en sådan metod blir systemet betydligt enklare att administrera och möjligheterna till automatiserad handläggning ökar. Samtidigt blir det lättare att förstå varför man får ett visst belopp. Positivt är också att fler kan omfattas av tryggheten som ett medlemskap i a-kassan innebär genom att även personer som arbetar utanför heltidsnormen kan få rätt till ersättning.

Att införa en arbetslöshetsförsäkring som omfattar fler, är enklare att administrera och handlägga automatiskt är naturligtvis attraktivt. Samtidigt finns ytterligare en bonus med ett nytt system – en ökad digitalisering som effektiviserar handläggningen och förenklar utredningarna innebär också att det blir lättare att säkerställa korrekta utbetalningar från försäkringen. Ett prioriterat område för a-kassorna, men som bekant just nu också för många fler.

Remissvaren till utredningen är över lag positiva, men regeringen dröjer med att ge besked om vad som ska hända med förslagen. Utvecklingen i vår omvärld kräver – fullt förståeligt – våra ministrars fokus och prioritering. Det är inte svårt att identifiera flera samhällsekonomiska hot de närmaste åren. Inflationen liksom räntorna förväntas stiga, med höjda kostnader och minskade marginaler för hushållen. Enskilda branscher kan drabbas liksom den för Sverige livsviktiga exporten.

En väl fungerande arbetslöshetsförsäkring skapar inte bara trygghet för den enskilde som drabbats av arbetslöshet. Den är också viktig för samhällsekonomin genom att den upprätthåller den inhemska köpkraften och verkar på så sätt stabiliserande under en lågkonjunktur med ökad arbetslöshet. Därför är det av stor vikt att vi har ett enklare och mer effektivt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen.

Den som är medlem i en a-kassa kan idag få upp till 80 procent av sin tidigare lön i ersättning vid arbetslöshet. Som högst kan man få 26 400 kronor per månad före skatt. Det kan jämföras med grundersättningen på upp till 11 220 kronor i månaden som den som inte är medlem i en a-kassa kan ansöka om.

För att skapa långsiktig ekonomisk stabilitet i försäkringen, även vid politiska maktskiften, vill Sveriges a-kassor se att ersättningsnivåerna indexeras och justeras i enlighet med inflationen, på samma sätt som i sjukförsäkringen.

För att skapa trygghet och stabilitet på den svenska arbetsmarknaden är det angeläget att snarast ta vidare förslaget om modern, enkel och mer förutsägbar arbetslöshetsförsäkring till beslut. På så sätt kan a-kassorna i framtiden ge en ännu bättre och individanpassad service till den som under en period är arbetslös.

Harald Petersson, ordförande Sveriges a-kassor

Tomas Eriksson, kanslichef Sveriges a-kassor